

RAZLIKE U DOSTIGNUĆIMA NA PODRUČJU HRVATSKOG ILI SRPSKOG JEZIKA UČENIKA USPORENOG KOGNITIVNOG RAZVOJA U REDOVNIM ODNOSNO POSEBNIM OBLICIMA ODGOJA I OBRAZOVANJA¹

Dubravka Levandovski

Fakultet za defektologiju
Sveučilišta u Zagrebu

Originalni znanstveni članak
UDK: 376.4

SAŽETAK

Svrha je ovog rada da se u inicijalnom ispitivanju usporede rezultati usvojenosti programskih sadržaja hrvatskog ili srpskog jezika kod učenika usporenog kognitivnog razvoja u redovnim odnosno posebnim uvjetima odgojno—obrazovnog procesa. Ispitivanjem su bile obuhvaćene četiri grupe učenika nižih razreda osnovne škole (N=67), jedna eksperimentalna i tri kontrolne grupe ispitanika, na koje su primijenjeni Zadaci objektivnog tipa iz hrvatskog ili srpskog jezika — ZOT. Univarijantnom analizom varijance nađene su statistički značajne razlike među grupama u manjem broju varijabli, s time da su učenici usporenog kognitivnog razvoja u redovnim uvjetima procijenjeni kao uspješniji. Razina dostignuća na području materinjeg jezika poslužit će kao polazna osnova u analizi obrazovnih efekata u različitim organizacijskim vidovima rada s učenicima usporenog kognitivnog razvoja po vršetku eksperimentalnog perioda.

1. UVOD

Posljednjih godina sve više dolazi do izražaja društveno opredjeljenje da se djeca i omladina s teškoćama u razvoju u pravilu odgajaju i obrazuju zajedno sa svojim vršnjacima bez teškoća u razvoju, a da se samo iznimno uključe u posebne organizacije odgoja i obrazovanja. Pođemo li od osnovnih karakteristika učenika usporenog kognitivnog razvoja, koji su relativno najbrojniji u odnosu na svu djecu s teškoćama u razvoju, potrebno je istaći njihova odstupanja na intelektualnom području i području adaptivnog ponašanja. Tako se npr. niža razina spoznajnih sposobnosti odražava u ograničenom stvaranju pojmova, kreativnom mišljenju te logičkom rasuđivanju. Na-

dalje, prisutne su teškoće u zapamćivanju sadržaja, dužem usmjeravanju pažnje na određeni zadatak, javlja se zaostajanje u razvoju govora, perceptivnih i motoričkih sposobnosti, s posebnim naglaskom na artikulacijske poremećaje, vidnu i slušnu percepciju te preciznije motoričke reakcije (spretnost šake i prstiju). Slabiji adaptivni potencijal učenika usporenog kognitivnog razvoja očituje se ponajprije u otežanom stjecanju adekvatnih oblika socijalnog ponašanja, primjerenih dobi djeteta i očekivanjima sredine.

Navedene značajke razvoja djeteta zauzimaju važno mjesto u procesu učenja u užem i širem smislu, tj. u usvajanju obrazovnih i socijalizacijskih sadržaja te njihove

¹Rad je sastavni dio znanstvenog zadatka Fakulteta za defektologiju u Zagrebu pod naslovom "Evaluacija socijalizacijskih i obrazovnih efekata odgoja, obrazovanja i rehabilitacije djece usporenog kognitivnog razvoja". Voditelj istraživanja: prof. dr. Vladimir Stančić.

voj primjeni u svakodnevnim situacijama. Uspješno svladavanje programa materinjeg jezika čini jedan od preduvjeta za što efikasnije svladavanje ostalih odgojno—obrazovnih sadržaja te se stoga još više naglašava opravdanost individualiziranog pristupa u radu s učenicima usporenog kognitivnog razvoja na usvajanju pojedinih nastavnih cjelina hrvatskog ili srpskog jezika. Ostvarujući svoje zadatke nastava hrvatskog ili srpskog jezika doprinosi, između ostalog, osposobljavanju učenika za što pravilnije i samostalnije usmeno i pismeno izražavanje, za čitanje s razumijevanjem te za usvajanje temeljnih zakonitosti i pravila pisanja.

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj je ovog rada da se usporedbom rezultata inicijalnog ispitivanja na Zadacima objektivnog tipa iz hrvatskog ili srpskog jezika utvrdi razina dostignuća učenika usporenog kognitivnog razvoja, polaznika nižih razreda, uključenih u integracijske odnosno posebne uvjete odgoja i obrazovanja.

Ovaj rad, kao dio cjelokupnog projekta, pružit će podatke potrebne za evaluaciju napretka u dostignućima učenika na području materinjeg jezika, što će se utvrditi finalnim ispitivanjem nakon primjene različitih organizacijskih oblika rada u eksperimentalnom periodu.

3. METODE RADA

3.1 Uzorak ispitanika

Ispitivanjem su bile obuhvaćene četiri grupe učenika usporenog kognitivnog razvoja od prvog do trećeg razreda redovne osnovne škole (N=67), od kojih je jedna eksperimentalna, a tri su kontrolne grupe.

² Plan i programi odgoja i osnovnog obrazovanja (1983).

³ Opći i nastavni plan i program specijalne osnovne škole za lako mentalno retardiranu djecu (1973).

Eksperimentalnu grupu (E) činilo je 17 polaznika osnovne škole na području Slavenskog Broda, s kojima se rad organizirao prema eksperimentalnom modelu, razrađenom u svrhu ovog projekta. U prvu kontrolnu grupu (K_1) bilo je uključeno također 17 učenika iz osnovnih škola šireg područja Slavenskog Broda. Za te učenike nije bila predviđena stručna pomoć defektologa već se s njima radilo na uobičajen način, po planu i programu osnovne škole.² Druga kontrolna grupa (K_2) sastojala se od 16 učenika, polaznika osnovnih škola u Osijeku, za koje je povremeno bio osigurán rad uz pomoć defektologa—stručnog suradnika u razrednoj nastavi. U trećoj kontrolnoj grupi (K_3) nalazilo se 17 učenika koji su polazili školu pod posebnim uvjetima u Osijeku i na koje se primjenjivao program rada za lako mentalno retardiranu djecu.³ Detaljni opis uzorka dat je u radu Stančić, Mavrin—Cavor, Levandovski (1984).

3.2. Mjerni instrument

Zadaci objektivnog tipa iz hrvatskog ili srpskog jezika (ZOT—HSJ, autor T. Prvulović) izrađeni su na osnovi programa nižih razreda osnovne škole (I—III), a uključuju nekoliko programskih područja: a) psiholingvističko područje, b) elementarna jezična pismenost, c) čitanje, d) pismeno i usmeno izražavanje, e) poznavanje pravila jezika. Taj mjerni instrument sadrži 22 varijable. Uz tekstovni materijal u nekim varijablama nalaze se i slikovni prilozi, na kojima učenici rješavaju pojedine zadatke. Zadatke objektivnog tipa iz hrvatskog ili srpskog jezika primjenjuje defektolog, član stručnog tima.

3.3 Metode obrade podataka

Izračunati su osnovni statistički parametri i univarijatna analiza varijance za sve varijable. Obrada podataka izvršena je u Sveučilišnom računskom centru u Zagrebu.

Tablica 1

Podaci univarijatne analize varijance čestica ZOT–HSJ za učenike usporenog kognitivnog razvoja (E, K₁, K₂, K₃)

Red. br.	Naziv čestice	X_E	X_{K_1}	X_{K_2}	X_{K_3}	Univarijantni F omjeri	Razine značajnosti
1.	Vidno–motorna koordinacija	3.35	3.23	1.87	1.59	.85	.4692
2.	Crtanje oblika	2.53	4.29	4.44	4.00	4.12*	.0099
3.	Prepoznavanje slova	9.00	7.23	7.12	3.71	3.12*	.0322
4.	Vidna analiza riječi	.82	.82	1.50	1.18	1.78	.1594
5.	Vidna analiza teksta	1.18	.53	1.25	1.71	1.56	.2085
6.	Slušna analiza riječi	1.76	.71	1.50	1.06	1.73	.1701
7.	Slušna analiza rečenice	1.29	.71	1.12	1.06	1.03	.3871
8.	Prepisivanje velikim slovima	1.76	1.06	.69	1.12	1.49	.2248
9.	Prepisivanje pisanim slovima	1.76	1.71	2.37	.94	2.83*	.0456
10.	Čitanje teksta	16.88	18.88	14.37	7.65	1.85	.1480
11.	Čitanje riječi	16.76	20.59	14.69	10.88	2.62	.0586
12.	Kontrolni diktat	6.41	6.23	6.37	.29	9.33*	.0000
13.	Opis slika	6.18	6.53	6.87	2.88	3.83*	.0138
14.	Početak rečenice	.76	.82	.87	.65	.90	.4447
15.	Završetak rečenice	.35	.82	1.12	.59	2.01	.1210
16.	Veliko slovo	1.18	1.76	.94	.59	2.65	.0561
17.	Imena ljudi i gradova	.82	.82	.87	.12	16.51*	.0000
20.	Značenje imenica	1.53	1.18	1.37	.82	1.68	.1802

X_E – aritmetičke sredine u E grupi

X_{K_1} – aritmetičke sredine u K₁ grupi

X_{K_2} – aritmetičke sredine u K₂ grupi

X_{K_3} – aritmetičke sredine u K₃ grupi

* – F omjer značajan na $P < .05$

U tablici 1 data je usporedba podataka na Zadacima objektivnog tipa iz hrvatskog ili srpskog jezika za sve četiri grupe učenika usporenog kognitivnog razvoja (horizontalna analiza) u okviru redovnih i posebnih uvjeta odgojno–obrazovnog siste-

4. REZULTATI I DISKUSIJA

4.1 Usporedba usvojenosti nastavnog gradiva iz hrvatskog ili srpskog jezika učenika usporenog kognitivnog razvoja u različitim organizacijskim oblicima odgoja i obrazovanja

ma. Iz rezultata je uočljivo da u većini varijabli ne postoje statistički značajne razlike između grupa. Ispitanici se, međutim, značajno razlikuju u šest varijabli ($P < .05$), koje se odnose na područje spremnosti za čitanje i pisanje (crtanje

oblika), uspješnost u prepoznavanju vrste slova i prepisivanju pisanim slovima u okviru sadržaja elementarne jezične pismenosti, pismeno i usmeno izražavanje u vidu kontrolnog diktata i opisa slika te na upotrebu velikog slova unutar područja gramatike i pravopisa.

Najveće razlike među grupama na koje upućuje i F test pokazale su se u varijabli Pisanje imena ljudi i gradova. Prema distribuciji rezultata⁴ moglo se utvrditi da je oko 66% ispitanika ovladalo tim sadržajem koji je predviđen programom drugog razreda. Najmanje su uspješni učenici iz grupe u posebnim uvjetima školovanja, dok su ostale tri skupine ispitanika redovnih osnovnih škola, prema vrijednostima njihovih aritmetičkih sredina, izjednačene u rezultatima.

Svladavanje gramatike i pravopisa predstavlja poseban problem u radu s učenicima usporenog kognitivnog razvoja te se s time u vezi postavlja pitanje izbora gradiva i metodičkog postupka u njegovoj obradi. Primjenom principa postupnosti učenicima se već u početnoj nastavi čitanja i pisanja ukazuje na pojmove o riječi, glasu, slovu (malom i velikom), prelazi se na konstrukciju rečenice pa tako i na praktičnu primjenu velikog slova i upotrebu prvog pravopisnog znaka – točke.

Detaljnijim ulaženjem u strukturu govorenja i pisanja učenici upoznaju upotrebu drugih pravopisnih znakova i govornih oblika, pri čemu se ponajprije vodi računa o onim elementima koji se najviše koriste u praktičnom govoru. U obradi pojedinih vrsta riječi npr. težište se polaže na glavne vrste riječi, koje se obrađuju induktivnim putem, tj. od konkretnog primjera k pravilu, kako bi se u što većoj mjeri izbjegla apstraktna gramatička terminologija.

U varijabli koja uključuje pisanje vlastitih imena nađena je razlika između aritmetičkih sredina grupa, ali tek na razini od $P < .10$. Najslabije rezultate postigli su učenici u posebnim uvjetima, dok je najbolji rezultat kontrolne grupe (K_1). Oko 60% učenika u sve četiri grupe zajedno pokazuje relativno zadovoljavajuće rezultate, što pobliže znači da u deset zadanij riječi čine dvije do tri greške u pisanju malog ili velikog slova, ako se riječ nalazi u sredini rečenice. Interesantno je ukazati i na podatke o varijablama 14, 15 i 20, bez obzira što u njima nisu nađene značajne razlike među grupama. Nabranje znakova kojima može završavati rečenica predstavljalo je veću teškoću u rješavanju zadatka (varijabla 15) od zahtjeva o tome kakvim slovima započinjemo pisati svaku rečenicu (varijabla 14). U skladu s time veći je postotak ispitanika (64%) koji ne znaju koji sve znakovi mogu stajati na kraju rečenice za razliku od 22% učenika koji nisu svladali početak rečenice. Ispravno značenje imenica usvojilo je oko 38% ispitanika.

Na izrazite razlike između ispitanih skupina upućuju rezultati u okviru područja pismenog i usmenog izražavanja s već ranije naglašenom tendencijom k nižim rezultatima u kontrolnoj grupi (K_3) i relativno izjednačenim rezultatima u ostale tri skupine. S obzirom na varijablu Kontrolni diktat uočeno je da oko 40% ispitanika gotovo uopće ne piše, a oko 28% subjekata čini mnogo grešaka u tekstu diktata (31 i više). Taj zadatak, koji smatramo složenijim oblikom pismenih vježbi, postavlja nekoliko kriteija: urednost u pisanju, upotreba velikih slova, pravilno pisanje slova čiji se glasovi slično izgovaraju. Stoga ne iznenađuju podaci učenika nižih spoznajnih sposobnosti koji se dulje zadržavaju na pri-

⁴ Distribucija rezultata nalaze se kod autora.

premnoj fazi u pisanju te se s njima, sve dok za to nisu dovoljno spremni, pojedina slova niti ne obrađuju.

Komentirajući dobivene razlike među grupama u opisu slika, pokazalo se da je najniža razina usvojenosti onih sadržaja koji se odnose samo na nabranje elemenata na jednoj slici prisutna u oko jedne trećine ispitanika. Drugu grupu čine učenici koji su sposobni da na sve tri slike koje su im predočene uoče pojedine elemente, ali ne da ih i međusobno povezuju. Povezivanje dva do tri elementa pored nabranja bilo je moguće utvrditi kod 27% učenika, dok je gotovo sigurno da ispitanici nisu bili u stanju opisivati detalje na slikama.

Unutar predvježbi za pisanje izdvajamo varijablu precrtavanja oblika različite složenosti za čije je svladavanje važna vidna percepcija uz istovremenu kontrolu malih mišićnih skupina (vidno—motorna koordinacija ruke). Statistički značajnim razlikama između grupa ispitanika najviše doprinose podaci eksperimentalne grupe, koja je u inicijalnom ispitivanju pokazala vrlo nizak prosječni rezultat ($X = 2.53$). Maksimalni rezultat koji su učenici mogli postići bio je deset bodova te se moglo uočiti da je svega oko 1,5% učenika bilo sposobno da precрта više od osam likova ispravno, dok ih je oko 40% pravilno precrtalo do četiri lika. Ispravno rješavanje tog zadatka pretpostavlja zadržavanje istog oblika za određeni lik. Ono isto tako uključuje usvajanje osnovnih geometrijskih oblika, otvorenih i zatvorenih crta te složenijih geometrijskih likova s umetnutim linijama. Grupa ispitanika u posebnim uvjetima (K_3) postigla je rezultate slične onima u kontrolnim grupama u redovnoj osnovnoj školi, što se vjerojatno može pripisati intenzivnijem utvrđivanju sadržaja takvog tipa u radu s učenicima s lakom mentalnom re-

tardacijom.

Spremnost učenika za početno pisanje definira i varijabla Vidno—motorna koordinacija i mogućnost slijeda, u kojoj nisu nađene značajne razlike između grupa. Učenici u tom zadatku općenito postižu vrlo niske rezultate. Od maksimalno mogućih deset bodova, tj. zahtjeva da budu precizni u slijedu naznačenog puta između linija, svega je 15% ispitanika ostvarilo rezultat iznad šest bodova.

Svladavanje elementarne jezične pismenosti obuhvaćeno je sadržajima koji uključuju poznavanje velikih i malih tiskanih i velikih i malih pisanih slova, prepisivanje velikim tiskanim i pisanim slovima kao i tehniku čitanja. Do najizrazitijih razlika između grupa došlo je u varijabli Poznavanje slova. Pritom se pokazala najboljom eksperimentalna grupa, dok su učenici u posebnim uvjetima bili najslabiji, što vjerojatno proizlazi iz razlika u programu usvajanja različitih tipova slova. Oko 46% svih ispitanika prepoznaje velika i mala tiskana, velika pisana i djelomično mala pisana slova, dok ih oko 32% nije u potpunosti svladalo nijednu vrstu slova.

Prepisivanje je najjednostavniji oblik pismenih vježbi i njime se započinje čim učenici svladaju slova kako bi unaprijedili tehniku pisanja. Na nižem stupnju taj se oblik pisma svodi na jednostavno kopiranje riječi, slova, pa čak i dijelova slova. U zadacima prepisivanja pisanim slovima (varijabla 9) razlike između skupina učenika idu u korist učenika u redovnim uvjetima školovanja, pri čemu se kontrolna grupa (K_2) pokazala najuspješnijom. Najslabija dostignuća učenika kontrolne grupe (K_3) mogli bismo povezati s ranijim navodima jer rješavanje tog zadatka uključuje dvije vrste slova i više pravopisnih znakova, a to za te učenike predstavlja veće teškoće. Utvr-

đeno je da oko 40% ispitanika prepisuje zadani tekst tako da načini do četiri greške, ali oko 22% učenika ne ostvaruje niti jedan bod i broj grešaka je daleko veći.

Usprkos činjenici da u varijabli 8 (prepisivanje velikim tiskanim slovima) nisu postignute statistički značajne razlike među grupama, tendenciju k boljim rezultatima ispoljavaju učenici u posebnim uvjetima. Jedan od razloga mogao bi biti i taj da se sadržajima "preslikavanja" posvećuje više pažnje, oni se više uvježbavaju, premda njihovo svladavanje ne uključuje uvijek i dobro poznavanje slova.

Analiza varijabli tehnike čitanja naglas izražene brzinom čitanja riječi i teksta nije pokazala statistički značajne razlike među grupama. Učenici su postigli općenito vrlo niske rezultate s tendencijom k nešto nižim vrijednostima aritmetičke sredine u grupi ispitanika u posebnim uvjetima.

U varijablama koje se odnose na strukturu govora kao što su vidna i slušna analiza riječi na slova odnosno glasove, vidna analiza teksta na riječi i rečenice te slušna analiza rečenice na riječi nisu dobivene značajne razlike između grupa. Generalno

Tablica 2

Podaci univarijatne analize varijance čestica ZOT–HSJ za učenike u redovnim uvjetima (E, K_1, K_2) i učenike u posebnim uvjetima (K_3)

Red. br. čestice	Naziv čestice	X_{UKRR}	X_{K_3}	Univarijantni F omjeri	Razine značajnosti
1.	Vidno–motorna koordinacija	2.84	2.59	.09	.7655
2.	Crtanje oblika	3.74	4.00	.24	.6283
3.	Prepoznavanje slova	7.80	3.71	8.04*	.0061
4.	Vidna analiza riječi	1.04	1.18	.23	.6322
5.	Vidna analiza teksta	.98	1.71	2.61	.1111
6.	Slušna analiza riječi	1.32	1.06	.39	.5367
7.	Slušna analiza rečenice	1.04	1.06	.00	.9475
8.	Prepisivanje velikim slovima	1.50	2.12	2.18	.1446
9.	Prepisivanje pisanim slovima	1.94	.94	6.24*	.0150
10.	Čitanje teksta	16.74	7.65	4.87*	.0309
11.	Čitanje riječi	17.40	10.88	5.00*	.0288
12.	Kontrolni diktat	6.34	.29	28.85*	.0000
13.	Opis slika	6.52	2.88	11.53*	.0012
14.	Početak rečenice	.82	.65	2.19	.1437
15.	Završetak rečenice	.76	.59	.40	.5307
16.	Veliko slovo	1.30	.59	3.99*	.0499
17.	Imena ljudi i gradova	.84	.12	50.71*	.0000
20.	Značenje imenica	1.36	.82	3.96*	.0509

X_{UKRR} – aritmetičke sredine rezultata učenika usporenog kognitivnog razvoja u redovnim uvjetima

X_{K_3} – aritmetičke sredine rezultata učenika usporenog kognitivnog razvoja u posebnim uvjetima

* – F omjer značajan na $P < .05$

se može utvrditi da oko polovice učenika ne zadovoljava niti minimum propisanih zahtjeva, u kojima najslabije rezultate postižu učenici kontrolne grupe (K_1). Interesantno je istaknuti da učenici iz kontrolne grupe (K_3) ne postižu niže rezultate od grupa ispitanika usporenog kognitivnog razvoja u redovnim uvjetima odgoja i obrazovanja. U pravilu bi takvi nastavni sadržaji trebali biti usvojeni već u prvom razredu osnovne škole kao priprema za početno analitičko–sintetičko čitanje i pisanje te tim više možemo govoriti o nepovoljnim rezultatima učenika u inicijalnom ispitivanju.

Uvidom u tablicu 2 moguće je potpunije objašnjenje rezultata učenika usporenog kognitivnog razvoja, smještenih u različite modele odgojno–obrazovnog sistema. U toj analizi prikazani su komparativni podaci učenika usporenog kognitivnog razvoja u redovnim uvjetima kao jedne grupe i učenika usporenog kognitivnog razvoja u posebnim uvjetima kao druge grupe. Statistički značajne razlike utvrđene su u 9 od 22 varijable s time da su sve postignute razlike u korist učenika redovnih osnovnih škola. Ta je tendencija bila uočljiva i u odnosu na podatke koji su izneseni u tablici 1.

U analizi inicijalnog ispitivanja nisu mogle biti uzete u obzir varijable 18, 19, 21 i 22, koje su predstavljale konstante u pojedinim grupama, jer su ispitanici postigli jednaku razinu usvojenosti gradiva u tim zadacima.

5. ZAKLJUČAK

Uspoređujući četiri grupe učenika uspo-

renog kognitivnog razvoja na području hrvatskog ili srpskog jezika ustanovilo se da je do statistički značajnih razlika među ispitanicima došlo u manjem broju varijabli. Te se razlike, između ostalog, mogu pripisati nižem stupnju usvojenosti obrazovnih sadržaja učenika usporenog kognitivnog razvoja u posebnim uvjetima školovanja. U odnosu na ostale tri skupine ispitanika koji su uključeni u redovne osnovne škole uočljiva je stanovitost izjednačenost rezultata. Nužno je, međutim, naglasiti da je eksperimentalna grupa u jednom zadatku postigla izrazito nizak rezultat, dok se u drugom slučaju kontrolna grupa (K_2) pokazala najuspješnijom. S obzirom na činjenicu da nam ti podaci predstavljaju polazište u interpretaciji finalnog dijela istraživanja, omogućit će nam cjelovitiji i objektivniji uvid u dostignuća učenika usporenog kognitivnog razvoja nakon provođenja eksperimentalnog programa.

Nadalje, ovim se inicijalnim ispitivanjem pokazalo da je grupa učenika u posebnim uvjetima (K_3) postigla slične rezultate onima u ostale tri grupe ispitanika u većini varijabli, usprkos njihovu nižem kvocijentu inteligencije. Treba, međutim, naglasiti da su ti učenici u prosjeku stariji gotovo dvije godine, što umanjuje razlike između grupa u redovnim i posebnim uvjetima u odnosu na njihov mentalni status. Osim toga, takvi su podaci vjerojatno rezultat konstantnog defektološkog tretmana u navedenim uvjetima odgoja i obrazovanja, za razliku od nepostojanja ili osiguravanja povremene stručne pomoći defektologa u redovnom razredu osnovne škole.

LITERATURA

1. Opći i nastavni plan i program specijalne osnovne škole za lako mentalno retardiranu djecu. Prosvjetni vjesnik, Zagreb, 3, 1973.
2. Plan i programi odgoja i osnovnog obrazovanja: Jezično—umjetničko područje I—IV. razreda osnovne škole. Vjesnik Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, ri-zičku i tehničku kulturu SRH, Zagreb, 3, 1983.
3. STANČIĆ, V., MAVRIN—CAVOR, LJ., LEVANDOVSKI, D.: Evaluacija socijaliza-cijskih i obrazovnih efekata odgoja, obrazovanja i rehabilitacije djece usporenog kognitivnog razvoja. Izveštaj br. I: Opis istraživanja. Fakultet za defektologiju, Zagreb, 1984.

THE DIFFERENCES IN ACHIEVEMENT AT THE FIELD OF CROATION OR SERBIAN LANGUAGE AMONG COGNITIVE IMPAIRED PUPILS IN REGULAR AND SPECIAL FORMS OF EDUCATIONS

Summary

The purpose of this work is to compare the results of learning program contents in Croation or Serbian language in pupils slower in cognitive development in the initial investigation in regular and special educational processes.

Four groups of pupils (N=67) from the lower classes of primar school were included in this investi-gation. One experimental and three control groups of subjects were formed. The objective type tasks Croation or Serbian language — ZOT were applied.

Univariate analysis of variance showed significant differences between groups in smaller number of variables and pupils slower in cognitive development in regular conditions were estimated as more successful. The achievement level at the field of native language will be useful as a starting point in the analysis of educational effects in different forms of work with pupils slower in cognitive development at the end of experimental period.